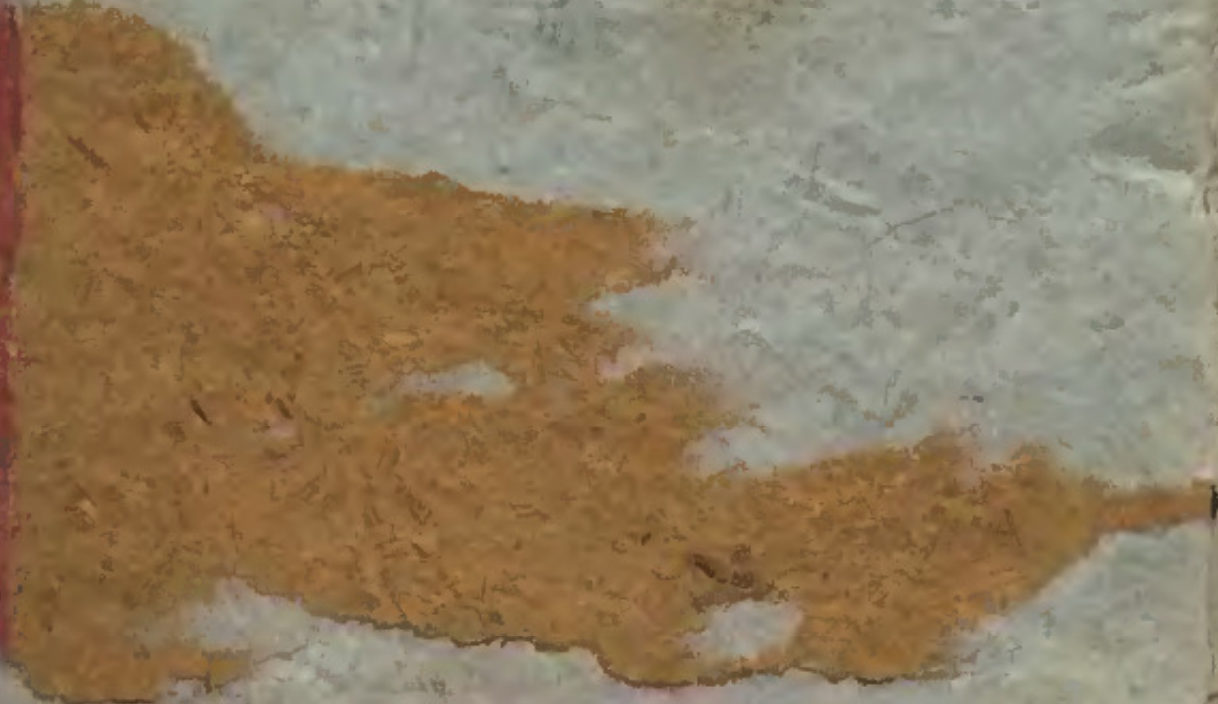

Stamato

was

5-

39

1. 17'

OSTA

Ms. inw. 4476

Biblioteka Tow. Przyj. Nauk w Warszawie

ELEMENTARZ

DO UŻYWANIA
W SZKOŁACH MIEJSKICH
CESARSKO - KRÓLEWSKICH PAŃSTW
DZIEDZICZNYCH.

Biblioteka Tow. Przyj. Nauk i Przemysłu

Przedaje się nieoprawny za 5 kr. w Mon. kruszc.
Oprawny w dekturce za 8 kr. w Mon. kruszc.

Za najłaskawszym Jego - Austryacko - Cesarsko - Kró-
lewskiej Apostolskiej Mości pozwoleniem.

W Wiedniu.

Nakładem Ces. Król. Administracji sprzedaży książek szkolnych u Stój. Anny na ulicy Janskiej.

1848.

ELEMENTARZ

DO UZYWANIA

W SZKOLACH MIEJSKICH

WARSZAWY - KSIĘGARNIA

WYDAWNICTWA

W publicznych szkołach mają się używać tylko *przepisane* stemplem nakładu książek szkolnych naznaczone książki, także nie wolno takowe za *wyższą Cenę* sprzedawać jak jest na *kartce tytułowej* namieniona.

Wydawca: Księgarnia Państwowa, Warszawa, ul. Miodowa 10.

Wydrukowano w Warszawie w Księgarni Państwowej w 1883 roku.

W. Wiednia

Wydawca: Księgarnia Państwowa, Warszawa, ul. Miodowa 10.

1883

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		
a	ą	b	ć	d	e	ę	f	g	h	i	j
k	l	ł	m	n	ń	o	p	r	ś	s	ś
t	u	w	x	y	z	ż	z.				
	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31

Zbiór zgłosek.

e	ę	i	y	a	o	ą	u
pe	be	bi	by	ba	bo	ba	bu
be	pe	pi	py	pa	po	pa	pu
we	wę	wi	wy	wa	wo	wa	wu
de	de	di	dy	da	do	da	du
te	te	ti	ty	ta	to	ta	tu
je	je	ji	—	ja	jo	ja	ju
ge	ge	gi	—	ga	go	ga	gu
ce	ce	ci	cy	ca	co		

3.

a	e	e	i	y	o	ą	u
ha	he	he	hi	hy	ho	ha	hu
ka	ke	ke	ki	ky	ko	ka	ku
ca	ce	ce	ci	cy	co	ca	cu

4.

e	e	i	y	a	o	ą	u
ef	—	if	yf	af	of	af	uf
en	—	in	yn	an	on	—	un
em	—	im	ym	am	om	—	um
el	—	il	yl	al	ol	—	ul
eł	—	ił	ył	ał	oł	ał	uł
er	—	ir	yr	ar	or	—	ur
es	es	is	ys	as	os	as	us

5.

e	e	i	y	a	o	ą	u
ze	ze	zi	zy	za	zo	za	zu
ze	ze	—	zy	za	zo	za	zu
che	che	chi	chy	cha	cho	cha	chu
sze	sze	si	szy	sza	szo	sza	szu
te	te	ti	ty	ta	to	ta	tu

6.

e	e	i	y	a	o	ą	u
eb	eb	ib	yb	ab	ob	ab	ub
ep	ep	ip	yp	ap	op	ab	up
ed	ed	id	yd	ad	od	ad	ud
et	et	it	yt	at	ot	at	ut

7.

e	ę	i	y	a	o	ą	u
eg	ęg	ig	yg	ag	og	ąg	ug
ek	ęk	ik	yk	ak	ok	ąk	uk
ec	ęc	ic	yc	ac	oc	ąc	uc
ech	ęch	ich	ych	ach	och	ąch	uch
esz	ęsz	isz	ysz	asz	osz	ąsz	usz
eż	ęż	iż	yż	aż	oż	ąż	uż

8.

aj	ej	oj	uj	ie	ię	io	ią
baj	bej	boj	buj	bie	bię	bio	bią
daj	dej	doj	duj	—	—	—	—
gaj	gej	goj	guj	gie	gię	—	gią
kaj	kej	koj	kuj	kie	kię	—	—
laj	lej	łoj	łuj	lie	—	—	—
maj	mej	moj	muj	mie	mię	mio	mią
naj	nej	noj	nuj	nie	nię	nio	nią
paj	pej	poj	puj	pie	pię	pio	pią
raj	rej	roj	ruj	—	—	—	—
saj	sej	soj	suj	sie	się	sio	sią
taj	tej	toj	tuj	—	—	—	—
waj	wej	woj	wuj	wie	wię	wio	wią
zaj	zej	zoj	zuj	zie	zię	zio	zią
żaj	żej	żoj	żuj	—	—	—	—

na	e	e	i	y	o	a	u
bla	ble	bre	bri	bry	bro	bra	bru
cza	cze	cze	ci	czy	czo	cza	czu
dwa	dle	dze	dzi	dzy	dro	dna	dru
fra	fle	fre	fli	fry	flo	fra	fru
gda	gde	gre	gli	gdy	gdo	gra	ghu
kna	kle	kpe	kli	kry	kto	kła	kłu
mra	mle	mne	mli	mny	mno	mła	mru
psa	pne	pre	pli	pły	pto	pra	psu
rwa	rze	rze	—	rzy	rzo	rza	rzu
ska	sme	spe	spi	sły	sto	swa	sru
sza	sze	sze	si	szy	szo	sza	szu
tka	twe	tłe	tli	try	two	tra	tłu
wla	wne	wre	wsi	wły	wło	wła	włu
zła	złe	zre	zli	zły	zło	zra	zdu
—	—	—	—	—	—	—	—
10.	—	—	—	—	—	—	—
a	o	e	i	o	o	u	u
acz	ecz	ecz	idz	ość	ość	usz	usz
asz	—	esz	—	isć	ocz	urz	urz
—	—	—	—	—	—	—	—
11.	—	—	—	—	—	—	—
ezezo	ezei	ezei	ctwo	ekne	ekne	ema	ema
chru	chto	chto	dzdza	drzy	drzy	grza	grza
krza	—	kszta	—	msza	msza	przy	przy

pszczo
srzo
stłu

pchła
skła
trwa

pcha
szkła
wrzy

rdza
spra
wrzo

szeza
stru
źdźbło

12.

bląd
frak
kret
plód
wrza

brat
grad
kruk
prum
znak

brew
gdź
młos
śląd
znam

drut
gmach
mrok
trad
źlób

drew
gbur
prus
tluc
zdam

13.

bank
most

bađź
post

bicz
dość

gust
kość

garb
gość

14.

placz
tkacz

gracz
rzecz

frant
proch

klacz
szedł

klucz
kradł

15.

ba
da
fa
ga
ka
la

bal
dał
far
gar
kur
lat

bacz
dość
fant
garb
kurz
łotr

barszcz
dészcz
fuszcz
garsć
kurcz
łódź

16.

A A B C Ċ D E Ė F
 G H I J K L Ł M N Ṅ
 O P R S Ś T U W X
 Y Z Ż Ż.

17.

Ach, Aż, Bez, Bąk, Bicz, Bieg, Bład,
 Bóg, Cud, Cał, Cech, Cedr, Cheć, Cło,
 Dach, Dąb, Darni, Dóm, Dęszcz, Ej,
 Fuk, Fant, Fałd, Fałsz, Funt, Frant, Grób,
 Garb, Gap, Gość, Gaj, Geś, Hak, Haft,
 Herb, Hold, Huk, Hart, Iż, Ja, Jak, Job,
 Jad, Jęz, Już, Kum, Kadź, Klacz, Kij,
 Kłab, Klej, Leszcz, Ład, Lak, Lep, Lin,
 Lis, Łaszt, Łów, Łoś, Łój, Ług, Łza,
 Maż, Mech, Miech, Maść, Maż, Mak, Nóż,
 Nos, Noc, Nikt, Nów, Nam, Ość, Os,
 Ośm, Od, On, Ów, Pan, Pal, Pas, Pchła,
 Pek, Piedź, Rzym, Rak, Rząd, Ryż, Rzecz,
 Ruś, Sad, Sąd, Ser, Sieć, Sien, Sięrp,
 Targ, Tort, Tracz, Trąd, Trzos, Trzond,
 U, Waż, Wóz, Was, Wschód, Wies, Wiatr,
 Zab, Zbiór, Zdrój, Zły, Zgiełk, Zaś,
 Złób, Zal, Zółć, Zółw, Ząc, Zerdź.

Acz, Bok, Czyż, Dłoń, Gips, Hurm,
Iść, Krzyż, Łót, Łza, Mól, Nim, Oh,
Płot, Raz, Sznur, Tort, Wzgląd, Zbić,
Zart.

A-nyż, Ba-dacz, Ce-sarz, Dłu-bać, E-ko-
nom, Fle-ta, Ga-dać, Ha-lun, Ja-ma, Kłó-
da, Ksia-że, Le-karz, Ława, Mąka, No-
ga, O-bóz, Pa-łac, Ro-bak, Ska-piec, Ta-
nio, U-pór, Wa-bić, Zapach, Za-ba.

Al-ta-na, Bal-kon, Cer-kiew, Dwor-ny,
E-le-ktor, Fol-wark, Gąb-ka, Haii-ba, In-
dyk, Kłam-stwo, Lam-pa, Łaii-cuch, Mar-
ność, Na-bo-żeń-stwo, Ol-brzym, Pał-ka,
Ro-góż-ka, Skar-by, Tar-gać, Uf-ność, Wał-
ko-wać, Za-gad-ka, Żół-ty.

A-grest, Ba-gno, Ce-gła, Do-bro, E-
ster, Fe-bra, Gło-dzić, Hu-czyć, I-gła, Kla-
mra, Li-stwa, Ła-szczyć, Me-czyć, Ni-szczyć.
O-braz, Pą-czek, Ra-dło, Sko-wro-nek, To-
czyć, U-czeń, Wa-chlarz, Zy-skać, Zą-dza.

22.
 Li-li-a, No-e, Ma-ry-a, Szy-ja, Kon-
 wa-li-a.

23.
 Arcy-Biskup, Bogo-bojność, Długo-
 wieczny, Jedno-stajny, Kiedy-kolwiek,
 Lekko-myślność, Marno-trawny, Obo-
 stronny, Piérwo-rodny, Różno-kształtny,
 Samo-władna, Trzy-nożek, Wielko-myśl-
 nosć, Zegar-mistrz, Złoto-usty.

24.
 Bez-bożny, Do-kupić, Na-bywać, Nad-
 wzięty, Nie-dbałość, Ob-jaśnić, Ob-lizać,
 Od-jazd, Od-uczyć, Pod-dać, Prze-mieniać,
 Przy-lepic, Roz-płoszyć, Ro-zbój, Uchro-
 na, Wy-chód, Za-bić.

25.
 Głowa, włos, czoło, skronie, oczy,
 brwi, powieki, włosy u powieków, ucho,
 uszko, jagoda, nos, nozdrze, usta, wargi,
 górna warga, spodnia warga, zęby, język,
 podniebienie, gardło, podbrodek, broda,
 szyja, kark, pierś, żebro, grzbiet, pacierz w
 grzbiecie, barki, dołek pod sercem, brzuch,
 pepek, pachwina, lędźw, biodro, ramię,
 łokieć, reka razem z łokciem, reka przez
 się, wielki palec, paznokcie, dłoń, pięść.

Tył, udo, kolano, goleń, łytka, kostka, noga, pięta, wierzch nogi, podszwa u nogi, palec u nóg.

Skóra, ciało, kość, chrząstka, muszkuła, sucha żyła, krew, ślina, mózg, płuca, serce, żołądek, śledziona, wątroba, kiszka wewnętrzna, kruszki.

Nauczyciel napomina mię, abym był ostrożnym w chodzeniu i skakaniu; abym ze swawoli wysoko nie łaził; abym nożami, widelcami i nożyczkami sobie nie igrał. Mógłbym sobie głowę rozbić, oko skaleczyć, rękę zranic, czyli rękę nadwerezyc, czyli też kość którą złamać. Musiałbym wtedy boleści cierpieć. Mógłbym kaleką zostać. Wszędzie będę pamiętnym na napomnienie nauczycielskie. Będę ostrożnym.

26.

Drzwi do sieni, sieni, piwnica, schody, izba, komora, ściany, okno, kurytarz, kuchnia, spiżarnia, piec, ognisko, komin, strych, dach, prewet.

Nie bawię się około okien; bo się łatwo tłuką. Nie rzucam drzwiami, nie skrobie murów, i nie pisze po ścianach. Rodzice lubią stancę czystą. Nie chcę im żadnego robić umartwienia.

Sprzęty domowe: stół, stołek, krzesło, skrzynia, łóżko, sofa, zwierciadło, zegar ścienny, obraz, kosz, półka do stawiania, szafka, pudełko do plucia.

Matunia rano obciéra stół i skrzynki z prochu, rozstawia w porządku stoły i krzesła, kładzie suknie w skrzynię, i postawia każda rzecz na swoim miejscu. Ja stołu nie wałam, krzesel nie rozstawiam, rzeczy moich po pokoju nie rozrzucam, aby matunia wiele przątać nie musiała.

Sprzęty stołowe: obrus, półmisek, taléř, serweta, łyżka, noże, widelce, solniczka, flaszka, szklanka. Nauczę się, jak się używać należy sprzętów stołowych. Łyżkę, nóż i widelce tak będę trzymać, jak się należy. Obrusa i serwet nie będę brukał. Będę uważał, jak ludzie grzeczni robią, gdy jedzą, i będę ich naśladował.

Sprzęty kuchenne: kocioł, panew, trzy-nożek, rószt, garnek, misa, półmisek, salaterka, rynka, łyżka do szumowin, warzecha, korytko do siekania, stolnica, półka na miski, skopiec, szafarnia.

Krzesiwo, stal, krzemień, pruchno, nitka siarczysta, świeca, smolak, drwa, pogrzebacz, kociuba, obcegi do ognia.

W kuchni chłopiec mało co ma robić,

dziewczyna więcej tam znajduje zatrudnienia. Powinna wszystkie naczynia znać, i ma wiedzieć, do czego każde służy. Matunia dla tego często posyła siostrę moją do kuchni. Wszystkie naczynia należy się czysto trzymać.

28.

Kapelusz, czapeczka, wstążka na szyję, koszula, kaftanik, kamizelka, suknia wierzchnia, spodnica, pończochy, podwiązka, trzewiki, sprzączki, kornet, chustka na szyję, fartuch.

Pościel, poduszka, kołdra, prześcieradło, piernat, siennik.

Piękne mam suknie. Będę się miał na ostrożności, abym ich tak prędko nie zwał, albo nie podarł; kosztują bowiem wiele pieniędzy. Wcale to nie przystoi, gdy powalany jestem, albo gałganowato chodzę. Dziękuję kochanym rodzicom za sukienki. Ja mam piękniejsze sukienki jak drugie dzieci, ale ja nimi dla tego nie pogardzam; bo już wiem, że tylko dobre zachowanie się, rozumnym ludziom miłymi nas robić może.

29.

Widzę oczyma. Patrzą się w ogród. Róża jest czerwona. Lilie są białe. Dzwón-

ki są niebieskie. Jaskier jest żółty. Trawa jest zielona. Mój kapelusz jest czarny. Słońce to sprawuje, że w dzień widzieć możemy. W nocy świeci miesiąc. Zapatrze się dobrze na każdą rzecz, abym ją od drugiej sobie podobnej rozeznał. Czytając nie będę książki zbyt blisko oczu trzymał, abym sobie wzroku nie popsuł. Wszędzie będę oczy swoje strzegł, abym nie oślepl. Słupy żadnego ukontentowania nie znajduje, ani w błyszczących się gwiazdach niebieskich, ani w kolorach tęczy, ani w pięknych kwiatach łąki, ani w żadnych rzeczach, które oko bawia. Słyszę uszama. Godzina bije pierwsza, druga, trzecia aż do dwunastej. Słyszę mówiących. Słyszę dziecię płaczące. Matka woła. Nie każe się dwa razy wołać. Ide zaraz. Słyszę ptaków śpiewających. Słyszę miłą muzykę. Cieszę się z tego, że słyszę. Słyszę nauki i napominania moich rodziców. Nie mógłbym mówić, gdybym nigdy nie był słyszał. Byłbym wtedy głuchym i niemym.

Wacham nosem. Niebieskie fiałki, gwoździki, róże i inne kwiaty pachną dobrze. Pstre tulipany nie pachną. Ścierw śmierdzi. Bez potrzeby nie idę na takowe miejsca, gdzie śmierdzi; bo smród zdrowiu nie służy. Moi rodzice otwierają

niepłot.

drzwi i okna, aby się powietrze w pokoju ożywiło.

Smakuje podniebieniem. Poziómki i czereśnie słodki mają smak. Niedojrzałe jabłka są kwaśne. Każda potrawa smakuje inaczej. Pokarm nie smakuje mi, gdy chory jestem, albo gdy sobie żołądek popsuję. Tylko tyle będę jadł, ile mi rodzice pozwolą.

Czuje na całym ciele. Urzynałem się w palec; czułem boleść. Uderzyłem się o głowę; to mnie bolało. Siegałem w ogień; to mnie piekło. Słońce świeci; ja czuję ciepło. Śnieg pada; ja czuję zimno. Będę się miał na ostrożności, abym się nigdzie nie uderzył, nie urznał, albo nie upiekł. Dobrze się będę sprawował, abym plag nie dostał.

30.

Lubię chodzić do szkoły. Wchodząc tam, kląniam się naprzód Panu Nauczycielowi, potem moim współuczniom, i siadam sobie na miejscu mojem. Nie bawię się rękami. Nie szóruję nogami. Nie oglądam się. Nie gadam. Patrę się w książkę, lub na tablicę. Uważam, co Nauczyciel powiada. Gdy na co pokazuje, wtedy ja się na to patrę. Pamiętam sobie, co nam powiada. Gdy on mnie się pyta, wtedy wstaję, i jemu odpowiadam. Każe mi czytać. Czy-

tam głośno i z uwagą. Czasem każe mi liczyć, ja to robię z ukontentowaniem. Grzecznie się na mnie patrzy, i powiada: Dobrześ uważał. Podoba mi się, gdy mnie tak chwali. Godzina bije. Szkoła się kończy. Zamykam książkę. Staję w porządku dla wychodzenia. Kłaniam się Panu Nauczycielowi. Wychodzę ze szkoły. Nie bawię się na ulicy. Idę cicho i spokojnie prostą drogą do domu.

31.

Powiadam kochanym rodzicom, czegom się uczył. Czytam im co z książeczki. Nie za długo tak prędko będę umiał czytać, jak kto mówi. To będzie dla mnie i dla moich rodziców wielką uciechą.

Dzisiaj znowu uczyliśmy się czego nowego. Nauczyciel powiedział: Siedm dni czynią jeden tydzień. Każdy dzień tygodnia ma insze nazwisko. Umiem je wszystkie nazwać. Piérwszy nazywa się Niedziela, drugi Poniedziałek, trzeci Wtorek, czwarty Środa, piąty Czwartek, szósty Piątek, siódmy Sobota. Trzydzieści dni liczymy w miesiącu. Miesiące tak się nazywają: Styczeń, Luty, Marzec, Kwiecień, Maj, Czerwiec, Lipiec, Sierpień, Wrzesień, Październik, Listopad, Grudzień. Dwanaście miesięcy czyli niedziel pięćdziesiąti

dwie, czynią rok cały. Mam teraz lat pięć i miesiące siedm.

Mamy cztery części roku, to jest: Wiosna, lato, jesień i zima. Na wiosnę, rośnie dzień, słońce świeci cieplej, wiśnia i brzoskwinia kwitną, łąki się zielenią, słowik śpiewa, bawia mnie pstre tulipany i pachnące fiołki. W lecie dzień jest najdłuższy, a słońce świeci najlepiej. Wtedy mamy czereśnie, poziomki, i aprywkozy. Zboże dojrzewa, a wieśniak pracowity nie przykrzy sobie przy żniwach pod ciężarem upałów. W jesieni znowu ubywa dnia, a powietrze robi się ostrzejsze. Liście na drzewie żółknieją, i powoli spadają. Matunia daje mi wtedy jabłka, gruszki, lub winogrona na śniadanie. Ojciec bierze mnie z sobą, gdy winogrona zbierają, jeżeli się dobrze uczył. W zimie woda robi się lodem, wapory spadają z chmury w białych sztukach. Kiedy dosyć jest śniegu, wtedy jedziemy sankami. Lubię do szkoły chodzić, choć jest zimno. Nauczyciel powiada: zimno umacnia. Nie trzeba zaś natychmiast pójść do pieca, gdy ze szkoły do domu przychodzi.

Uczyłem się w szkole liczyć: raz, dwa, trzy, aż do dwudziestu. Nauczyciel pokazał nam pieniądze: półgroszek czyli fenik, grosz, krajcar, dudek, czternastówkę,

dwudziestówkę, maryasz i czterdziestówkę. Krajcar ma cztery feniki czyli dwa grosze. Czternastówka trzyma w sobie siedm krajcarów, dwudziestówka dziesięć, maryasz siedmnaście, a czterdziestówka dwadzieścia.

Wiem też, jak mierzą i ważą. Sukno, materya i płótno mierzą się łokciem. Łokiec ma cztery części, które się ćwierciami zowią. Dwie ćwierci czynią pół łokcia. Zboże, bób, groch, soczewica, owies, proso mierzą się korcem. Korzec ma cztery ćwierci czyli półmacki. Ćwierć ma ośm garcy. Garniec ma cztery kwarty.

Mléko, wino, piwo, ocet mierzą się na garce. Garniec ma dwa półgarcy albo cztery kwarty, a kwarta cztery kwaterki. Cukier, kawa i inne towary korzenne, ważą się na wagę. Bierze się do tego waga z kamienia, żelaza, ołowiu, mosiądzu. Funt trzyma w sobie cztery ćwierci, a jedna ćwierć ośm łutów. Nauczyciel pokazał nam łokieć, jedno naczynie o garcu, a drugie o kwarcie. Jam się na to wszystko patrzył z uwagą. Nauczyciel przyrzekł, że nam jeszcze więcej o tém powie. Ja dobrze uważać będę.

Przychodzę ze szkoły do domu. Kła-

niam się kochanym rodzicom, braciom i
 siostram. Kładę rzeczy szkolne na swo-
 jem miejscu. Proszę matuni chleba. Ba-
 wie się niejaki czas. Pytam się matuni,
 czyli nie ma mi dać co robić. Po robocie
 biorę się znowu do książeczki. Powtarzam
 to, czegoś się w szkole uczył. Przeczytuje
 to sobie, co się nazajutrz w szkole czytać
 ma. Matunia moja zawsze mi co powiada.
 Słucham ją pilnie. Matunia przytém zawsze
 coś robi. Układa suknie w porządku.
 Przegląda bieliznę. Naprawia to, co się
 podarło. Cęruje pończochy, koszule i ręcz-
 niki. Wstawia łatkę, gdzie dziura jest.
 Stara się zawsze, aby to, co się podarło,
 naprawiła. Będę się miał na ostrożności,
 abym tak wiele nie darł, i abym matuni
 tak wiele roboty nie przyczyniał. Brzyd-
 ka to jest rzecz, kiedy tak obdarło chodzę.
 Ona robi pończochy, czapki sypialne, rę-
 kawiczki, podwiązki i tym podobne rze-
 czy. Szyje i robi nowe koszule, fartuchy
 i chustki na szyję. Biorę często białą ko-
 szulę, i od czasu do czasu czyste
 prześcieradło. To jest krzepkie, i bierze
 brud z ciała; to zdrowo. Matunia upina
 téż kornety. Pierze mankiety i koronki, i
 prasuje je. Chodzi do kuchni, i patrzy,
 czyli się potrawy dobrze i po gospodar-
 sku gotują. Gotuje nawet i sama. Wydaje

kucharce wszystko, co potrzeba jest, podług miary i wagi, i natychmiast zamyka. Chodzi na rynek, kupuje raz rzeczy do jedzenia, drugi raz naczynia kuchenne, wnet len i konopie do przedzenia dla dziewczki, wnet nici i przedze do robienia pończóch, wnet to, wnet owo. Targuje się o te rzeczy, i nie za drogo płaci za nie; lecz dłużną nikomu nie zostaje. Kupuje w czasie najlepszym, gdy rzeczy najtaniej dostać można.

Moja siostra wszędzie przy matuni być musi. W kuchni musi się przypatrywać i dopomagać. Niektóre naczynia musi czyścić i uczyć się gotować. Matka uczy ją gospodarować. W pokoju musi stoły i skrzynie ściierać, i wszystko czysto trzymać. Matunia często powiada: Trzymaj się zawsze ochędóstwa, moje dziecko. Miejże czystą twarz i czyste ręce; miejże czystą bieliznę i czysty ubiór. Ona też ją napędza do szycia, robienia pończóch i łątania dziurek. Sama sobie już robi pończochy. Mota nici i przedze. Wydaje praczee brudy na sztuki i zapisuje takowe, aby się nic nie zapomniało, i nic nie zginęło. Chodzi z matunią na rynek, uczy się rzeczy poznawać, to jest: dobre od lichych rozeznawać, o prawdziwym szcunku takowych sądzić i dobrze kupować.

Musi także dziecię małe piastować, i dopomagać ubierać je. Na wieczór musi zapisywać, wiele potrawy i insze rzeczy kosztowały. Musi rachować, wiele matunia za nie wydała. Potém powiada matunia, co się na zajutrz rano ma kupić.

Ojciec pilnuje swojej roboty, i sprawuje swoje interesa. Zaczyna zawczasu, aby wiele zrobił. Stara się o cały dóm. W przeciągu tym, gdy ja w szkole siedzę i ucze się, zarabia on pieniądze, abyśmy co jeść mieli. Od niego biorę suknie i wszystko, co tylko mam. Płaci za mnie od szkoły, abym czego pożytecznego mógł się nauczyć. Płaci czynsz za pomieszkanię i sprawia wszystko, co nam potrzeba jest. Pieniądze, które matunia wydaje, pochodzą także od niego. Na to wszystko ciężko pracuje. On jest ojcem bardzo troskliwym. Często zmordowany przychodzi do domu. Wtedy aż do drzwi idę na przeciw temu dobremu ojcu, i witam go mile. Pyta mię się, czylin się dobrze uczył. Pokazuje mu moje pismo, i czytam mu co z książki. Chwali mię, i powiada: Majetności i dobra mogą ci być wzięte, lecz nie to, czego się nauczysz. Pyta się téż matuni, jak ja się sprawuję. Ja się wesoło na nią patrzę; bo to wszystko robię, co z oczów jej wyczytać mo-

ge, abym jej żadnego nie uczynił zmartwienia.

Idziemy do stołu. Tam się znajdują dobre potrawy; dziś jakowa legumina i ryba, jutro mięso i jarzyna, czasem i pieczenia. Jadam do każdej potrawy chleba. Pytam się rodziców, z czego się każda potrawa sporządza.

Wiesniak, czyli chłop stara nam się o najwięcej rzeczy, z których się nasze potrawy sporządzają. Jedzie pługiem po roli tam i nazad, i orze suchą ziemię, aby spulchniała. Potem sieje na roli pszenice, żyto, jęczmień, groch, soczewicę, lub insze nasienie. Z ziarn nasiennych wyrastają zielone szczepki, które się potem żdźbłami stają, kłosy wydają, i na ostatku jako dojrzałe żółte zboże stoją. Wtedy przychodzą wieśniacy z swojemi sierpami, i rzną dojrzałe żdźbła blisko ziemi. Składają więcej garści do kupy, i wiążą snopy. Wesoło jedzie potem parobek drabiniastym wozem w pole, kładzie snopy na wóz; a gdy fura dosyć wysoko jest naładowana, przysznuruje ją powrozem, i wiezie do stodoły. Tam się młóci zboże, ziarna się zbierają w wory, a gdy się z nich mąka ma robić, wiozą je do młyna. Zboże kosztuje wieśniaka wiele potu. Zwierzęta przy domu się chowające,

jako to: kury, gęsi, kaczki, gołębie, jagnięta, owce, kozy, wieprze, cielęta, krowy, woły i konie z wielką trudnością wieśniak wychowuje. Najwięcej tego wszystkiego przywożą na sprzedaż do miasta.

Młynarz miele w młynie wodnym, lub wietrznym mąkę ze zboża. Piekarz piecze z mąki bułki, rogalce, obarżanki i chleb in-szy. Kucharka gotuje z mąki kluski, lemi-szke, placki, pasztety, torty i inne leguminy.

Mięso, które my jadamy, pochodzi od jagniąt, baranów, wieprzów, cieląt, wo-łów. Rzeźnicy biją te zwierzęta, i rozrę-bują w jatkach mięso na sprzedaż. In-sze mięso pochodzi od drobiu: gęsi, kaczek, kur, gołębi, i tym podobnych.

Na błoniach i w lasach chowają się też różne zwierzęta, których mięso my jemy; jako: dziki, jelenie, zające, sarny i ptaki. Myśliwi polują na nie ze psami, i biją ta-kowe z fuzyi, albo łapają je sięcią.

Ryby znajdują się w wodzie. Rybacy na nie płyną, i łapią takowe wędką albo sięcią. Mało tylko sobie trzymają; najwię-ciej ich drugim sprzedają.

Niektórzy ludzie tem się zatrudniają, że sieją nasiona w ogrodach wielkich, z któ-rych jarmuż, rzepa, marchew, kalarepa, sałata, szpinat, cebula, selery, pietruszka i inne do jedzenia służące ziola się rodzą.

Takowi ludzie zowią się ogrodnikami. Pracują bardzo ciężko, kopiąc, gnojąc, polewając, przesadzając, i podobną robotę robiąc. Dzieciom swoim każą, aby badyle wypleły, groch i bób do tyk przywiązały, albo inszą jakową zrobiły łatwą robotę. Jarzyna jest bardzo zdrowa, i wolno mi więcej z niej jeść, jak mięsa.

Insi sadzą w ziemię różne drzewa fruktowe, rozpulchniają ziemię na około starych drzew, gnoją i polewają takowe. Czystczą drzewa z gąsienic, któreby kwiat pojadły, z którego dobre gruszki, jabłka, wiśnie, brzoskwinie, śliwki i orzechy się rodzą.

Miło jest być na targowicy, gdzie frukta sprzedają. Tam albo ojciec albo matka kupuje mi coś, jeżeli się dobrze uczył. Dają mi tylko dojrzałe frukta, abym z nich nie chorował. Nigdy na raz za wiele nie jem. Drzewa, które owocu nie wydają, ścinają, rzną, łupią i chowają się do paleniska. Ciesle używają ich do budowania budynków. Bednarz, stelmach, stolarz i inni rzemieślnicy, robią z nich różne sprzęty.

Winiarz sadza szczepy winne w górach winnych; z winogron wyciska sok, i sprzedaje go albo jak moszcz, albo też jak wino, gdy mu pieniędzy potrzeba. Ojciec mój pija u stołu wino zmieszane z wodą, mnie zaś daje samą czystą wodę pić.

Wieśniacy najmniej tego wszystkiego sami dla siebie potrzebują, co się rodzi z ich staranności, najwięcej wszystkiego drugim sprzedają. To jest rzeczą bardzo dobrą dla ludzi miejskich, którzy ani roli, ani gór winnych, ani łąk, ani lasów nie mają, ani chowaniem bydła się nie bawią. Na wieśniaków bardzo będę dobrym, i oświadcze im poważanie, choć ani tak pięknych sukien, ani tak gładkich twarzy, ani tak czystej mowy nie mają, jak ludzie w mieście mają. Nigdy nie zapomnę, że ci ludzie zahartowani nam się starają o pożywienie.

Ci dobrzy ludzie nam obywatelom miejskim, nawet nieco tych pieniędzy wracają, które za towar swój biorą. Kupują sobie różne rzeczy: odzienie, sprzęty, narzędzia, które rzemieślnicy i sztukarze w mieście robią, i których na wsi dostać nie można.

Kapelusznik robi kapelusze z wełny i sierści króliczej, zajączej i bobrowej; farbuje je czarno, zielono albo inaczey, jak kto chce. Ja lubię w okrągłym chodzić kapeluszu, który mnie chroni od słońca i deszczu.

Czapki, rękawiczki, kiereje i zarekawki robi kuszniérz ze skór różnych zwierząt; jako: owiec, wilków, lisów, niedźwie-

dziów, kun, kotów, królików, zająców, sobolów, gronostajów, zbików, tchurków. Chłopiec, który terminuje, musi w lecie futra często trzepać, i z prochu chedożyć, aby robaki nie mogły się w nich chować, któreby włosy pogryzły, i te odzieniaby popsuły. Ojciec nie kupuje mi czapki z futrem; bo nie jest zdrowo, gdy kto głowę zbyt ciepło trzyma.

Materyalnik i sukiennik, robią z wełny materye i sukna, każą takowe u farbiarza różnym sposobem farbować, i sprzedają je kupcom, materją i sukniem handlującym. Ojciec kupuje mi mocnego i nie bardzo cienkiego sukna, aby długo trwało, i nie wiele kosztowało.

Są też materyalnicy od jedwabiu, którzy z przedziwa robaczków jedwab robiących aksamit i różne materye robią, jako to: kitajke, atlas, gaze, i wstażki różnego koloru, i w różnym gatunku. Ludziom mającym więcej pieniędzy sprzedają towary swoje.

Krawiec ze sukna i materyi robi suknie. Ojciec każe mi suknie przestronne i dosyć długie robić, aby mi były wygodne, i abym je miał na lat kilka. Krawiec wie, jak ma takowe robić; bo się tego uczył. Trzyma także czeladników. Chłopiec z początku swego terminowania stare su-

knie, które się nicować mają, musi popruć. Zona pomaga mężowi szyć.

Skóreczki na spodnie i rękawiczki wyprawia białoskórnik ze skórek kozłowych, sarnich, jelenich i kóz dzikich. Guziki na suknią, kamizelkę i spodnie dostajemy u szmuklérza, a metalowe u mosiężnika, który z miedzi, mosiądzu i tombaku także okucia, łańcuszki, haki, sprzączki, łyżki, czareczki i tym podobne rzeczy robi.

Niektórzy ludzie mają guziki ze srebra, które złotnik robi. Ci sztukarze robią też sprzączki, tabakierki, ostrogi, dzbanki, łyżki, i wiele inszych rzeczy ze srebra, które albo znaczniejsi, albo też majetni ludzie miejscy kupują.

Na drótach i warsztacie robione pończochy można u pończosznika dostać. Robią się albo z wełny, albo ze lnu, albo z jedwabiu, i farbują się.

Matunia z nici lub z wełny robi na drótach pończochy dla mnie i dla tatunia mego, aby pieniędzy za pończochy nie wydawała.

Skóry na podeszwy u trzewików garbuje garbarz ze skór krowich, wołowych i końskich. Skóry zaś na trzewiki i bóty wyprawia ze skórek cielecych.

Szewe przykrawywa skórę podług wzoru, i robi z niej trzewiki, pantofle

albo bóty. Bierze też materyą wełnianą, czyli jedwabną na trzewiki damskie. Żona jego przedzie tę przedzę, którą się trzewiki szyją, i oblamywa takowe wążkami wstążeczkami.

Więcej jeszcze jest ludzi, którzy około odzienia robią. Ich narzędzia znowu inni rzemieślnicy i sztukarze robią. Jeden tём, drugi czём inszём się zatrudnia. Dobra to jest rzecz, że każdy człowiek co inszego robi; ponieważ każdy człowiek tego sam sobie dostarczać nie może, czego potrzebuje. Nie mógłby też żadnych interesów innych sprawować, gdyby odzienie i narzędzia do niego sam sobie miał robić. Na przykład: mój ojciec nie mógłby chodzić za sprawami, które nie w domu, lecz gdzieindziej ma.

Są inni rzemieślnicy, którzy się zatrudniają budowaniem domów i robieniem sprzętów.

Mularze stawiają mury, na co kamienie, cegły, wapno i piasek biorą.

Kamieniarz wyciesuje z kamieni łamanych i wapiennych progi, schody, gzymsy, płyty, i tym podobne rzeczy. Najemnicy pomagają także do wystawienia budynków. Podawają kamienie, cegły i wapno, aby rzemieślnicy nieprzerwanie robić mogli.

Ceglarz robi cegły z gliny, i wypala je w cegielni.

Cieśla stawia dach na domostwie, przybija łąty, i pokrywa je gontami. Czasem, najszczególniej w mieście, pokrywają się dachy płaskimi i cienkimi ceglami, czyli dachówkami; ponieważ są trwalsze, i lepiej od ognia zachowują. Pokrycie dachu dachówkami jest sprawowaniem pokrywacza. To jest robota niebezpieczną, przy której człowiek bardzo musi się mieć na ostrożności, aby nie nie upuścił, i żeby sam nie spadł. Pokrywają się też dachy miedzią czyli blachą.

Stolarz hybluje deski; robi drzwi, ramy do okien, i daje podłogi. Robi także skrzynie na rzeczy, szafy, stoły, ławy, stolki, krzesła, komody, ramy, futrowania, skrzynie na towary, i wiele innych rzeczy. Potrzebuje do tego różnego drzewa, twardego i miękkiego, krajowego i zagranicznego, które różnego jest koloru. Malarz maluje różne rzeczy różnemi farbami, aby piękniejsze i trwalsze były.

Szklarz robi okna, opatruje nas tafłami, szklankami, flaszami, lampami, latarniami, i podobnemi rzeczami. Szkło robi się w hutach z tłuczonego krzemienia, i z soli ługowej; z nieużytecznych kawałków szkła bardzo łatwo

można robić użyteczne szkło. Potrzeba wiele drew do topienia krzemienia.

Ślósarz robi żelazne zamki, łańcuchy do hamowania, klamki i zasuwki przy drzwiach, także klucze do odmykania i zamykania. Robi okucia, kraty, różny, i wiele innych rzeczy. Żelazo znajduje się w górach, jest zmieszane z ziemią, lecz czyści się z niej topieniem, a potem albo leje się w szyny, albo się też kuje.

Garnciarz stawia piece. Robi z gliny różne gliniane naczynia, piece z całych kawałów i z kaflów, miski, talérze, gar-ki, czarki, dzbanki. Naczynia wprzód dobrze wysusza, a potem je pali w piecu, aby się jeszcze twardsze robiły. Na ostatku poléwa takowe materyą do szkła podobną, która się glazurą nazywa, i w naczynie wpalona bywa. Piękniejsze i delikatniejsze naczynia robią się z masy porcelanowej.

Bednarz związuje drewniane naczynia: wiadra, skopce, fasy, cebry, kadzie, beczki, wanny, i tym podobne. Potrzebuje do tego cienko zhyblowanych desek, które się zowią degami, i które się żelaznemi albo drewnianemi obrczami związują.

Konwisarz robi różne naczynia z cyny i ołowiu, jako: talérze, lichtarze, cza-

reczki i półmiski, garki, dzbanki, łyżki, i tym podobne.

Kotlarz robi z miedzi wielkie i małe kotły, do robienia piwa i palenia wódki, i inne naczynia: miednice, panwy, dzbanki, łyżki, naczynia do trzymania wody, flasze. Robi rynwy, i pokrywa dachy i wieże miedzią. Cyna i miedź znajdują się w górach zmieszane z ziemią, z której się czyszcza, i w płaty leją.

Drudzy rzemieślnicy robią nam inne domowe i gospodarskie sprzęty.

Stelmach robi wozy, taczki, pługi, brony. Kowal nakłada obcęgi i blachy. Robi też siekiery, topory, sierpy, kosy, widły do siana i gnoju, łańcuchy i obcegi, rosztę, wilki do ognia, i tym podobne. Podkuwa także konie.

Siedlarz i rymarz robią kulbaki, chomaty, rzemienie, uzdeczki, uździenice do ubierania koni ze skór koniskich, krowich i wołowych, albo z safianu, czyli ze skórek owczych.

Powroźnik robi z lnu i konopi powrozy, szpagat, sznury, linwy, pasy i batogi. Sitarz robi sita. Ci ludzie robią wiele rzeczy naprzód, aby ich każdy zaraz, kiedy ich potrzebuje, mógł dostać. Trzymają czeladników, którzy u nich robią za zapłatę.

Chłopczy muszą dwa, trzy, albo więcej lat uczyć się, są majstrowi i czeladnikom podlegli; ponieważ od tamtego i od tych się uczą, i robią w domu różne roboty, dopóki w warsztacie jeszcze nie robić nie umieją. Majster daje im strawę, nawet często i suknie, wyzwala ich, gdy już dobrze robić umieją, i gdy zwykłe lata terminowania kończą. Wtedy się cieszą, i robią potem jako czeladnicy.

Ojciec powiedział, że mie od czasu do czasu więcej rzemieślników nauczy poznać, i że mi na ostatku da wiadomość o sztukarzach. Cieszę się z tego i przyłożę się, abym ich narzędzia i roboty poznał.

Ojciec stara się o to, aby z tych pieniędzy, które on zarabia, wszystko sprawić można, czego nam potrzeba.

Dopomogę oszczędzać najszczególniej, gdy jeszcze żadnych pieniędzy zarobić nie umiem. Gdy zaś podrosnę; gdy będę umiał robić, wtedy też będę robił, aby rodzice za mnie tyle pieniędzy nie wydawali. Tym czasem, jak się nauczę lekcyi, jak napiszę, i rachunki moje porobię, przy robocie dopomogę, i to zrobię, co umiem. Na przykład: na miejscu ojca mego, czyli matki mojej pójdę gdzieś, pójdę po co, będę miał na co ba-

czność, posprzątam w pokoju, popiastuję
braciszka, aby nie upadł, nakryję do sto-
łu, wychędożę i wyczyszcze moje suknie.
Wszystko zrobię, co jest w mojej mocy.
Przez to przyzwyczaję się od młodości do
roboty, co bardzo jest pożyteczno; po-
nieważ czasu swego tak ciągiem, jak mój
ojciec teraz robi, będę robić musiał.

a ą b c ć d e ę f g h

A Ą B C Ć D E Ę F G H

i j k l ł m n ń o p r s t

I J K L Ł M N Ń O P R S

ś t u w x y z ź ż.

Ś T U W X Y Z Ź Ż.

Ojciec, czyli matka, pozwala mi czasem bawić się, gdy są kontenci ze mnie. Grywam w różne gry. Lecz mię nie nie bawi, gdy tylko sam gram. Lubię się bawić z moimi braćmi, albo z siostrami, albo z współuczniami, albo z dziećmi naszego sąsia-

da. Grywam w to, w co im się grać podoba. Grywam zaś tylko w takowe gry, które nam rodzice pozwalają.

Raz tedy gramy w *kręgle*, ale nie w pokoju, lecz albo w sieniach, albo na dziedzińcu, najmilej zaś w ogrodzie. Do stawiania kręglów odmieniamy się. Innym razem na placu obszernym gramy *strzelca*. Jedni z nas udają strzelców, a drudzy zająców, jeleniów, sarny. Te dają się łapać. Mamy się przytém na ostrożności, abysmy sobie sukien ani podarli, ani powalali.

Często gramy w *piłkę*.
 Jeden rzuca piłkę wysoko w
 górę, a drugi łapie ją na po-
 wietrzu. Każdy ma swoje
 miejsce wyznaczone. Gracz
 dobry nie daje piłce blisko
 siebie na ziemię upaść.

Gdy wiatr powiewa, ba-
 wiemy się *ortem* na miej-
 scu otwartém, który sobie
 robimy z papieru. Robię tak,
 aby go wiatr co raz wyżej
 podnosił, i ciągnę go sznurem
 tam, gdzie mi się podoba.
 Unosi się tak wysoko, że go
 ledwie dojrzeć można.

Gdym jeszcze mniejszy i
 młodszy byłem, tom grywał *cet*

i liszkę, i jeździłem sobie na koniu drewnianym. Teraz braciszek młodszy nim się bawi.

Gram też często z współuczniami żołnierza. Ustępuję zaś drugim dzieciom ten honor, aby Oficerami były; lecz za to rad biore bęben, i idę wprzód. Mali żołnierze równym krokiem idą za mną. Przytém musi być porządek. Jeżeli kto słuchać nie chce, ten musi iść do Profosa. U tego się dzieje surowo.

Na dziedzińcu naszym, albo na kórytarzu, można też *obręczem* się bawić. Taczam

go przed sobą, i gonię za nim. On się tak toczyć musi, jak ja sam chce.

Nie raz też próbuje *ka-*
mienne i *gałeczki* albo *orze-*
chy, z drugim chłopczyną o
zakład, tak zrecznie w okrą-
gły, nie głęboki dołek rzu-
cać: aby się z niego nie wy-
toczyły. Gdy nie trafiam, albo
gdy się wytaczają, to ja tracę
orzechy lub gałeczki. Muszę
zatém dobrze uważać.

Biegać do celu nie śmiem.
Rodzice mi tego nie pozwa-
lają. Powiadają, że się przez
to nazbyt zgrzać mogę, a
przytém potknąć się i upaść

gwałtownie. i Ja ich słucham.

Łazienia po drzewach i kołysania się także mi nie pozwalają, chyba w ich obecności. Ja też tego nie robię.

Czasem bawiemy się grając o fanty. Siadamy w koło, i zadajemy sobie pytania, n. p. Które zwierzęta żyją w wodzie? Które na powietrzu? Które w lasach? Z czego się robią odzienia: kapelusze, trzewiki, pończochy, koszula, i t. p. Które zwierzęta, albo które rośliny jadamy? Którzy rzemieślnicy robią koło naszego odzienia?

Którzy koło budowania budynków? Którzy koło sprzętów domowych? Kto nie umie dobrze odpowiadać, ten musi jakowy fant dać, który dopiero przy końcu gry jemu się wraca. Wtenczas dosyć jest śmiechu. Matunia także siada między nami, jeżeli nie jest zatrudniona.

Często gramy *rzemieślnika*. Ruszamy wtedy rękami i nogami tym sposobem, z którego roboty wiadomych rzemieślników poznać można. Ja naśladowuję wnet kowala, wnet stelmacha, wnet mularza. Dokładnie ich naśladowuję, aby poznać można, kogo udaję. Kto

trafić nie może, daje fant. W pokoju, gdzie wiele stołów, krzeseł i skrzyń nie ma, bawimy się *w ciuciubabkę*. Każę sobie oczy dobrze zawiązać, abym nic nie widział. Drażnią mię, a ja sięgam na około, siabym kogo złapał, któryby mię luzował. Trzeba się mieć na ostrożności, aby nic nie wywrócić, i nic nie potłuc.

Mam też *rahiety*, któremi *wolanta* bijemy. Lubie grać w tę grę. Ojciec powiada: Jest zdrowo w nią grać, bo mamy przy niej agitacją pomierną. Zabawa to jest dla mnie, gdy piłkę dość długo

w piękny łuk podbijam, nie dopuszczając, aby na ziemię upadła.

Gdy rodzice każą, aby przy grze hałasu nie było żadnego; ponieważ albo ich głowa boli, albo dziecko w pokoju pobocznym spi: to gramy pospolicie *w Połańca*. Jeden zadaje wiadomość, którą drugi znowu inszemu co do słowa ma donieść. Przez to ćwiczymy się, jak komu doniesienie porządnie i zupełnie przełożyć.

W karty nie gramy; bo przytém nie dzieje się tak wesoło, jak gdy mamy cho-

dzieć, biegać, podskakiwać i
 skakać. Gramy o orzechy,
 śliwki i o podobne rzeczy.
 Nigdy się nie swarzymy, i
 tak nie ma krzyku, gdy ma
 być cicho. Płacę rzetelnie,
 co przegrywam. Nauczyłem
 się, że i przy grze należy się
 być rzetelnym. Gdy sam
 jestem, a gdy mam czas ba-
 wienia się, wyrzynam wyry-
 sowane figury, domki, drzew-
 ka i zwierzątka.

Robię też *reprezentacje*
w cieniach, pozwalając, aby
 się drudzy na nie patrzali, a
 zapraszając wszystkich w
 domu będących.

Moja siostra bawi się

swoją *lalką*. Robi sukienki dla niej, ubiera ją, jak się należy, i postępuje sobie z nią jak z małą żywą osobą. Matka pozwala na to, i powiada: Ucz się przy tém, jak się należy z dziećmi małemi postępować, i je ubierać.

Gotowaniem także się zatrudnia. Z podwieczorku robi rozmaite potrawy, do czego bardzo małe naczynia dostała w podarunku. Ona do wszystkiego tak zręcznie i porządnie się bierze, jak się należy, i jak to w kuchni widzi. Matunia chwali ją za to. Przy takich grach,

które tylko dziewczętom przystoja, ja nie mam nic do czynienia. Więcej nie gram, jak mi pozwolono, i zaraz przestaje, gdy czas upływa, choćbym miał największą ochotę więcej grania. Drugi raz nie dostałbym pozwolenia grać. Nie bawię się też w żadne gry niebezpieczne; n. p. Nie *ślizgam* się na lodzie, ani takowemi rzeczami, które łatwo szkodzić mogą, nie *nożami*, *widelcami*, *szkłankami*, *szpadami*, *fuzyjami*, *ogniem*, i podobnemi rzeczami. Nie czepiam się w tyle u wozów. Nie rzucam jak lamparci *kamieniami* albo *śniegiem*,

nie biję książkami, i nic nie
 robię, coby szpeciło oby-
 czaje, i coby nie przystało.
 Dobrze na to uważam, co
 rodzice i nauczyciele powia-
 dają, i słucham ich.

—

po grze znówi uczyć się zacytowa-
 nym. W tym celu na to nachodził. I takie zapa-
 miało się po nauce, lecz także i takie
 uczyć się po zabawie. I takie także dom-
 na. Nie można się uczyć. Nie można się uczyć.
 Nie można się uczyć. Nie można się uczyć.
 Nie można się uczyć. Nie można się uczyć.
 Nie można się uczyć. Nie można się uczyć.
 Nie można się uczyć. Nie można się uczyć.
 Nie można się uczyć. Nie można się uczyć.
 Nie można się uczyć. Nie można się uczyć.

—

a ą b c ć d e ę f g h i j k

A Ą B C Ć D E Ę F G H I J K

l ł m n ń o ó p r s ś t u

L Ł M N Ń O Ó P R S Ś T U

w x y z ź ż

W X Y Z Ź Ż.

Po grze znowu uczyć się zaczynam, gdy czas na to nadchodzi. Lubię zaba-
wiać się po nauce, lecz także lubię
uczyć się po zabawce. Każda rzecz doma-
ga się czasu swego. Nie próżnuję. Nau-
czyciel powiada: Próżnowanie jest wszel-
kiego złego początkiem. Kto robić nie
chce, ten też jeść nie powinien. Uży-
waj czasu, dopóki jest twoim. Czas
ucieka, a nigdy się nie wraca. Niech
ci żaden nie upływa dzień, w którym-
bys nic dobrego nie zrobił.

W młodości najszczególniej

mam być pilnym. Jak kto w młodości przywykł, i tego się i na starość nie puszcza. Czego się Jasio nie nauczył, tego się Jan już nie nauczy. Co dziś uczynić możesz, nie odkładaj na jutro.

Najszczególniej mam poranne godziny obracać do nauki. Poranek sprzyja pilnym.

Nauczyciel też powiada, że można zdrowie przez robote i mierność utrzymać, i napomina mię często, abym o nie dbał. Zdrowie jest lepsze nad bogactwo. Zachowaj mierność w jedzeniu i picciu, to dojdiesz do lat, i rzadko zachorujesz. Zbytek zawsze szkodzi. Jemy, abysmy żyli; lecz nie żyjemy, abysmy jedli.

Nauczyciel powiada nam też czasem małe historyjki. Podczas cichego wieczora siedziała Teresia, dziewczynka lat pięć mająca, czasu pewnego sama jedna przy oknie, patrząc się na niebo pogodne, gwiazdami okryte. Ojciec jej nadszedł przypadkiem i pytał jej się, o

czémby z taką uwagą myślała. Znowu mi Pan Bóg, odpowiedziała Teresa, przyszedł na myśl. Ja się jeno boję, że mię nie kocha. Bądź spokojną, kochane dziecię, odpowiedział jej ojciec; jutro raniutko możesz iść ze mną na przechadzkę, i zobaczysz tam zapewne, że cie Pan Bóg kocha. Tym czasem gotuj się, abys poszła spać.

Ledwie co nazajutrz zaświtało, Teresa się obudziła, czém prędzej się ubrała, zapukała do drzwi ojca swego, który z przymileniem naprzeciw niej szedł. Chcesz śniadania? pytał jej się. Całuje rączki, odpowiedziała dziewczynka. To i ja śniadania nie zjem, abysmy mogli zaraz z sobą iść. O! Najukochańszy, najlepszy Tatuniu, mówiła Teresa (biorąc go za rękę, a idąc z nim wesoło skakająca ze schodów) jak ja się wiele ukontentowania spodziewam na tej przechadzce! Wyszedszy za bramę, przyszli natychmiast na pstrą łąkę, bardzo rozmaitemi i najśliczniejszymi kwiatami ozdobioną. Tatuniu kochany, zawołała dziewczynka, o gdyby to wolno niektóre z tych kwiatków rwać so-

bie! Wolno ci, moje dziecko. Tuż po-
biegła Teresia na łąkę, i rwała sobie
i z prawej i z lewej strony kwiatki
najsliczniejsze. Któż to te śliczne kwia-
tki tu zrobił? pytała się. Żaden czło-
wiek, powiedział ojciec, nie umie kwia-
tek taki zrobić. Przecie ogrodnicy? Nie
kochane dziecko, jeno Pan Bóg robi ta-
kowe kwiatki. Ogrodnicy umieją tylko
takowe siać, i na miejscach pewnych
przesadzać. Teraz wiem, mówiła Te-
resia; Pan Bóg to robi, że się kwiatki
rodzą, a ogrodnicy sadzą je w swoich
ogrodach. Kto zaś te kwiatki tu sa-
dził, czy także ogrodnik? pytała się Te-
resia. Moje dziecko, odpowiedział oj-
ciec, Pan Bóg sam kazał kwiatkom tu
się rodzić. Czy to nie jest dla ciebie
wielkiem ukontentowaniem? czy nie po-
znajesz z tego, że cię Pan Bóg kocha?
A jużci kochać mię musi, gdy mi tu tak
wielkie przygotował ukontentowanie, i
gdy mię tak ślicznemi udarował kwia-
tami! Nie tylko te kwiatki, mówił oj-
ciec dalej, bierzesz od niego, lecz wszyst-
ko, co ci się jakim bądź sposobem u-
dziela, i co tylko ukontentowanie spra-
wuje. Ja nie mógłbym ci ani pożywie-

nia, ani odzienia dać, gdyby Pan Bóg roślin i zwierząt nie był stworzył, których nam do pokarmu i ubioru jest potrzeba.

Czy to Pan Bóg, pytała się Teresia, wszystkie zwierzęta i rośliny stworzył? Tak jest moje dziecko, powiedział ojciec. Gdyby się wszyscy ludzie złożyli, toby przecie nie potrafili takową trawkę a tém mniej najmniejsze ze zwierząt zrobić. Ach, jak mocny, zawołała teraz Teresia, musi zatém Pan Bóg być, gdy wszystko robić umie! Lecz także, jak on dobry być musi, przydał ojciec, gdy wszystko robi, aby ludziom ukontentowanie i pomyślność sprawił! Czyli ci się nie dobrze dzieje na téj łące? Bardzo dobrze, kochany Tatuniu! Komużeś to winna? pytał się ojciec. Już teraz wiem, odpowiedziało dziecko, Panu Bogu łaskawemu, który wszystko, co na téj łące i na całym świecie znajduje się, zrobił. Kochaszże teraz tego mocnego i łaskawego Boga? Radabym, odpowiedziała Teresia, gdybym tylko wiedziała, jak to mam robić. Jak ty to robisz, pytał się ojciec, gdy mnie

miłość twoję chcesz oświadczyć? Ja robie na skinienie to, co mi kochany Tato każe. Proszę o to, czego mi potrzeba, dziękuję mu za to, co mi Tato daje. Powiadam mu też często, że jesteś bardzo dobrym, bardzo łaskawym ojcem. Oto, moje dziecko, mówił ojciec dalej, jak się ku mnie zachowujesz, tak się też zachowuj ku Panu Bogu, jeżeli go chcesz kochać. Proś Pana Boga o wszystko, dziękuj mu za dobra odebrane, i powiedz mu także, że on bardzo dobry, bardzo mocny, bardzo łaskawy jest.

Radabym mu to powiedzieć, rzekła Teresia, gdybym go tylko gdzie zastała, lub widziała. Dobre dziecko, mówił na to ojciec, żaden człowiek Boga widzieć nie może, lecz on widzi i słyszy nas wszędzie, wie nawet nasze najskrytsze myśli. Możesz mu zatem wszędzie mową i myślą miłość oświadczyć twoję. Naprzód zaś musisz wola jego tak pełnić, jakęś dotychczas pełniła wola moje. Tobym także rada, mówiła dziewczynka, gdybym tylko wiedziała, co Bóg odemnie chce. Jego wola jest, rzekł ojciec, abys wszystkim ludziom

dobrze życzyła, i żebyś ich wszystkich kochała. Ach, to uczynię z ukontentowaniem! mówiła Teresa.

Jakże to wiesz, kochany Tatunięku, że to jest wola Pana Boga? czyli to ci Pan Bóg powiedział? Mnie, moje dziecię, wprowadzie tego nie powiedział, rzekł ojciec, lecz drugim ludziom powiedział, że to jest wola jego, abyśmy się wzajemnie jako bracia i jako siostry kochali.

Czyli wszyscy ludzie są sobie braćmi i siostrami? pytała się Teresa. Zapewne, mówił ojciec, gdy Bóg wszystkich nas jest ojcem.

Wszystkich zatem ludzi, rzekła Teresa, jako moich braci i moje siostry kochać będę, nigdy ich nie obrażę, zawsze z nimi mile i grzecznie obcować będę, i tyle im wyświadczę dobrego, ile będę mogła. To uczyni, moje dziecię, nadewszystko zaś, czcij rodziców.

Nie zawsze będziesz dziecięciem; oni byli tém, czém ty jesteś; a ty będziesz tém, czém oni są.

Kocham cię moje dziecko, i patrzę się mile na ciebie; przecie ci bronie, co ci łatwo szkodzić może. Gdy ci rodzice coś zakazują, słuchaj ich, nie pytając się o przyczynę. Żyj zgodnie z rodzeństwem, a ustępuj im to, co masz, jeżeli tego potrzebują. Nie oskarżaj brata swego o małe pobłędzenia, i pozwól mu czasu, aby za nie mógł żałować. Niezłem się tak bardzo nie brzydź, jak uporem, przez niego tak ludziom, jak sobie samemu, staniemy się ciężarem.

Uważaj jeno, moje dziecko, tak skończył ojciec, na naukę w szkole i w kościele, to się co raz więcej nauczysz, jak się Panu Bogu przypodobać możesz.

Słuchajcie dziatki, tak Nauczyciel dalej mówił, powiem wam jeszcze więcej, jak Panu Bogu przypodobać się możecie.

Nigdy tego nie czyn, moje dziecko, czegobyś kiedy żałował. — Pomyśl o tém, jak ten zarzut gorzki: O, gdybym tego nie był zrobił! Podobny do fiątka, który w samotności kwitnie, bądź zawsze pobożnym i dobrym, choć nikt na ciebie nie patrzy.

Sprzeciwiaj się na razie złemu, bo

z mniejszego robi się większe. Ze służącymi postępuj sobie miłe i grzecznie, nie rób im służby ich przykrzejszą. Poważanie i rzetelna zapłata są najmniejszą pobudką do pracy. Służyć, a na niewdzięczność zasużyć; o to ciężko boli! Czegobys sobie życzył, gdybyś ty służyć musiał?

Ze sąsiadami żyj zgodliwie, i przysługuj im się. Najrozumniejszy ustępuje. Kłótnikowi trzeba się z drogi ustąpić.

Jeżeli się kto domaga twojej przysługi, to go słuchaj prędko, a sam uprzedź proszącego.

Gdy ślepy chromego dźwiga, wtedy obadwa chodzą.

Z współuczniami swoimi życie po przyjacielsku, i przysługujcie im się, lecz złych kompanów nie obierajcie sobie. Złe przykłady psują dobre obyczaje. Lepiej jest być sobie samemu, jak w kompanii złej. Moje dziecię, gdy cię źli chłopcy nęca do siebie, nie słuchaj ich.

Ubogich podług możności, i swoim przyczynieniem się u drugich radujcie.

Nigdy się dobre dziecko nie cieszy z dolegliwości drugich, płacze z płaczącymi, i raduje się z wesołymi. Nie pogardzaj ubogim, choćby był najnikczemniejszym; on tak jest człowiekiem, jak ty; a czyli trzeba, żeby czém więcej był?

Kto niedźnie wygląda, ten dosyć prosi. Szczęśliwszy ten, który daje, jak ten, który bierze.

Dzieci, bądźcie prawdziwemi i szczeremi. Kto raz skłamał, temu już rzadko wierzą. Kłamstwo jedno podaje drugiemu rękę. Prawda trwa zawsze, lecz kłamstwo ginie.

Nawet tym powinniście dobrze czynić, którzy wam co złego zrobili.

nie miej w nienawiści człowieka, który co złego robi; jeno brzydź się uczynkiem jego. Lepsza jest rzecz, krzywdę cierpieć, niżeli krzywdę robić.

Jeżeliście kogo obrazili, to pamiętaj-

cie natychmiast o t \acute{e} m, abyscie b \acute{l} ad sw \acute{o} j poprawili, a obra \acute{z} onego przeprosili. Dobre s \acute{l} owo znajduje dobre miejsce.

Nie bierz nic twemu bli $\acute{z$ niemu. Z $\acute{ł}$ odziej od ma \acute{l} ych rzeczy zaczyna, a wielkimi ko \acute{n} czy. niesprawiedliwe dobro nie zostaje si \acute{e} u swego posiadacza. **J**ak si \acute{e} zyska \acute{l} o, tak si \acute{e} t \acute{e} ż i rozesz \acute{l} o. Cz $\acute{ł}$ owiek wierny wsz \acute{e} dzie si \acute{e} mie \acute{s} ci \acute{c} mo \acute{z} e. Nie ma nic tak skrytego, aby si \acute{e} kiedy nie wyda \acute{l} o.

nie chci \acute{e} j nikomu szkodzi \acute{c} . Kto pod kim do \acute{l} ki kopie, sam w nie \acute{l} atwo wpada. Mi \acute{l} o \acute{s} ć bli $\acute{z$ niemu nic z $\acute{ł}$ ego nie robi.

Nauczyciel powiada cz \acute{e} sto: Jak ty z drugimi sobie post \acute{e} pujesz, tak t \acute{e} ż oni z tob \acute{a} post \acute{e} powa \acute{c} b \acute{e} d \acute{a} . Powtarza nam cz \acute{e} sto t \acute{e} przypowie \acute{s} ć: Czynicie ludziom wszystko, co chcecie, aby wam czynili.

Nawet zwier \acute{z} etom ze swywoli nie czynicie krzywdy, i bez potrzeby im \acute{z} ycia nie bierzcie.

Najmniejszemu robaczkowi nie bierz umy \acute{s} lnie \acute{z} ycia; nie ma go od ciebie; B \acute{o} g mu je da \acute{l} .

Nauczyciel napomina nas bardzo często, abyśmy te nauki zachowali, i powiada: Jeżeli zachowywać będziecie te nauki, zapewne wam się dobrze dziać będzie. Prawdę mówi, bo ja już sam doświadczam, że mi dobrze jest, gdy do nich żyję stósownie. Zawsze będę się dokładnie według nich zachowywał.

Niezadługo *Elementarz* położę na bok, gdyż już wszystko, co się w nim zamyka, dosyć dobrze czytać umiem. Dostanę potem nową książeczkę, w której różne nauki pożyteczne i historyjki się znajdują. Nauczyciel niedawno do mnie mówił: Oto widzisz, moje dziecię, jak wiele się nauczyć i pilnością wskórać można.

Poznaję się na tém. Przed kilku miesiącami żadnej głoski jeszcze nie znałem; teraz już czytam drukowane i pisane tak niemieckimi jak łacińskimi, czyli polskimi głoskami. Przypominam

sobie jeszcze, jak to Nauczyciel zrobił, abym się tego nauczył.

Przepowiadając mi wyraźnie każdą głoskę, dopókim nie umiał takową tym samym sposobem wymawiać, i pokazał mi znak téjże na tablicy. Dał mi tę regułę:

Wymawiaj każdą głoskę tak wyraźnie, aby ją natychmiast od innych rozeznąć można.

Uważaj, powiedział Nauczyciel, w słowach niemieckich najszczególniej na następujące głoski: a, o, u, e, ä, ö, i, ü, b, p, w, d, t, g, k, m, n. Nie trzeba je w wymowie przemieniać. Każda głoska ma swoją szczególną wymowę, i swój właściwy ton.

Gdym zaczął zgłoskować, po-

wiedział Nauczyciel, że a, a, e, e, i, o, u, y, a prócz tych w niemieckim języku ä, ö, ü, są samogłoskami; inne zaś głoski zowią się spółgłoskami. Kazał mi następujące samogłoski aj, ej, oj, uj, ie, io, ia, ie, a w niemieckim języku także a, au, äu, ei, ey, eu, oi, uy, razem wymawiać. Wymawiałem je dobrze.

Wtedy powiedział Nauczyciel: Gdy te samogłoski razem jedném otwarciem ust wymawiają się; to się nazywają dwugłoski.

Polém kazał mi wszystkie samogłoski i dwugłoski wymawiać, przydał do nich jednę, dwie, trzy, aż cztery spółgłoski, i dał mi znak, abym je razem wymawiał. Tyś teraz, powiedział, na ostatku same zgłoski wymawiał.

Bowiem samogłoska, albo dwugłoska, którą albo samą jedną, albo w połączeniu z jedną spółgłoską lub z więcej spółgłoskami jednem otwarciem ust wymawiasz, zowie się zgłoska.

W zgłoskach słów niemieckich, w których dwa a, dwa e, dwa o, razem się znajdują, albo gdy po i, e, albo po samogłosce h, nastąpiło, kazano mi tylko jedno a, e, o, wymawiać, e zaś po i, a h po samogłosce musiałem ze wszystkiem opuścić.

Jednego czasu pytał mnie się Nauczyciel: *Wiészże, moje dziecię, czemu tu samogłoski podwójne są położone? czemu e po i, albo e po samogłosce następuje, gdyż h przecie nie powinienes wymawiać? Jam tego nie wiedział.*

Te głoski, mówił dalej, pokazują ci, abyś poprzedzającą samogłoskę z przeciągiem wymawiał; n. p. Die Haare, das Heer, der Schoos, die Liebe, der Sohn, lahm, der Draht. Gdy zaś po samogłosce dwie spółgłoski następują, to ją trzeba prędko czyli ostro wymawiać; n. p. ich harre, der Herr, ich schoss, die Sonne, das Lamm.

Gdym zaczął słowa o dwie i więcej zgłosek zgłoskować; dał mi tę regułę powszechną o podzieleniu słów na zgłoski:

Dziel słowa, jak się w mówieniu dziela.

Kazał mi, abym się patrzył na usta jego; przepowiadał mi kilka słów wyraźnie, a ja takowe zgłoskowałem napamięć.

Dla łatwiejszego zachowania tej reguły ogólnej, dał mi następujące reguły szczególne:

Kiedy jedna spółgłoska położona jest między dwiema samogłoskami, to ją bierz do następującej zgłoski, n. p. *ła-ko-my, py-tam, u-ni-kam.*

Kiedy dwie albo więcej spółgłosek między dwiema samogłoskami jest położonych, bierz ostatnią do następującej zgłoski; n. p. *każ-dy, rząd-ko, kłam-ca.*

Gdym już podług tych reguł umiał słowa dobrze dzielić, przepowiadał mi Nauczyciel wiele słów, które się od dwóch, trzech, czterech spółgłosek zaczynają, i kazał, abym sam jeszcze więcej powiedział; n. p. *błąd, drut, flaszka, głos, gniady, grosz, kła-*

mra, krakać, placek, Proboszcz, stal, trawa, człowiek, szkapa, msza, cztery, przy, gdzie, rdza, chrząszcz, czczo, szczeka, chrzan, chrzcic. Wtedy dał mi tę regułę:

Dwie, trzy, cztery, albo i więcej takowych spółgłosek, które się na początku słów znajdować mogą, we środku także zostają się w kupie, i biorą się do następującej zgłoski; n. p. *gru-szka, pań-stwo; po-szli, go-ścin-ność, ni-szczyc, do-brze, stwo-rzyć, po-czą-tek.*

Kiedy samogłoska z drugą samogłoską albo dwugłoską się schodzi, wtedy się dziela; n. p. *szy-ja, za-iste, Mary-a, lili-a, Jo-ab.*

Jak słowo jest składane, tak

Elementarz.

E

się też i dzieli; n. p. *Arcy-biskup*,
Samo-władca, *Współ-uczeń*.

Nauczyciel kazał mi uważać,
dając mi na to wiele przykładów,
że niektóre słowa pewne zgłoski
przed siebie biorą (nazywają się
zgłoskami przechodzącymi); i
dał mi tę regułę:

Każda zgłoska przechodząca
sama przez się czyni zgłoskę, i
głoski jej przy dzieleniu słów
zostają się w kupie; n. p. *przed-*
pokój, *przy-sługa*, *o-braza*.

Przydał jeszcze Nauczyciel: Gdy się w polskim
języku tylko gloska przed słowem kładzie,
wtedy ona się wiąże z następującą zgło-
ską; n. p. spustoszyć, wkładać się, zgryść.
Gdy zaś między przechodzącą zgłoską i
słowem jeszcze kładzie się samogłoska,
wtedy spółgłoska tamtej zgłoski bierze
się do przydanej samogłoski, n. p. o-de-
brać, o-de-grać.

W innej godzinie w szkolnej

przywiódł nam słowa niemieckie, którym się na końcu pewne przydają zgłoski, nazwał je przydatnemi zgłoskami. Pokazał, że się jedne od spółgłoski, a drugie od samogłoski zaczynają. Wtedy powiedział mi tę regułę:

Zgłoski przydatne, które się od spółgłoski zaczynają, żadnej inszej spółgłoski do siebie nie przyjmują.

Zgłoski przydatne, które się od samogłoski zaczynają, biorą poprzedzającą spółgłoskę do siebie.

Mówił Nauczyciel dalej: W języku polskim na zgłoski przydatne mało co uważać trzeba, gdy się tak wiążą ze słowem swoim, jakby było pojedyncze.

Głoski r, t, w słowach niemieck-

kie włożone, które jedynie dla lepszego brzmienia w niektórych słowach składanych znajdują się, biorą się do poprzedzającej zgłoski.

Gdym zaczął czytać, pokazał mi Nauczyciel linijkę poboczną, z kropką, dwukropek, kropkę, znak pytania i znak wykrzyknienia.

Powiedział mi przyczynę, dla której się w piśmie znajdują, i nazywał je znakami różniacemi, gdy sensa i słowa, które nie do kupy należą, różnią. Dał mi na to następujące reguły:

1. Aby przy znakach różniących, przyzwolicie w czytaniu odpoczywać, i wprawdzie:

a. Przy linijce pobocznej, trochę.

b. Przy linijce pobocznej z kropką, nieco dłużej.

c. Przy dwukropku, znacznie.

d. Przy kropku, dosyć znacznie; a od podziału jednego do drugiego, najznaczniej.

2. Aby przy kropku głos spuścić.

3. Przy znakach pytania i wykrzyknienia, mam takowém odmienieniem głosu czytać, jak jest zwyczaj, gdy się pytamy, albo gdy z radości, z bólu, z zadziwienia wykrzykujemy. Gdy się myśl mowy kończy, to mam tak, jak przy kropku odpocząć.

Znak dzielenia czyli związania, .powiedział, naucza, że dwa słowa, czyli dwie zgłoski do kupy należą.

*Dał mi tę ogólną regułę do-
brego czytania: Czytaj natural-
nym i miernym głosem tak, jak
mówisz.*

*Nauczyciel miał wiele trudów
zemną; jestem mu za to bardzo
wdzięczny, i starać się będę, abym
go ucieszył, dobrze czytając. Bę-
dę się starać, abym zawsze tak
czytał, jak mnie nauczył, aby mię
ludzie dobrze i łatwo rozumieli.*

*3. Przy
czytaniu
głosu
nie
z
gdy
nie
tak*

*Nauk
nie
stawa
kapy*

T r e ś ć

Elementarza dla przejrzenia go dla nauczyciela.

Małe głoski w druku zwykłe	3
Zgłoski podług podobieństwa w wymowie	4
Zgłoski z dwugłoskami	5
Zgłoski z dwiema spółgłoskami	6
Zgłoski z dwiema i czterma spółgłoskami	7
Zgłoski z jedną spółgłoską przed samogłoską i z dwiema po niej	—
Zgłoski z dwiema spółgłoskami przed samogłoską i z dwiema po niej	8
Wielkie zgłoski	9
Jednogłoskowe słowa z wielkimi głoskami	—

Słowa dla reguł zgłoskowania:

1. Gdy jedna spółgłoska między dwiema samogłoskami się znajduje 10
2. Gdy dwie albo więcej spółgłosek rozdzielnych między dwiema samogłoskami się znajduje —

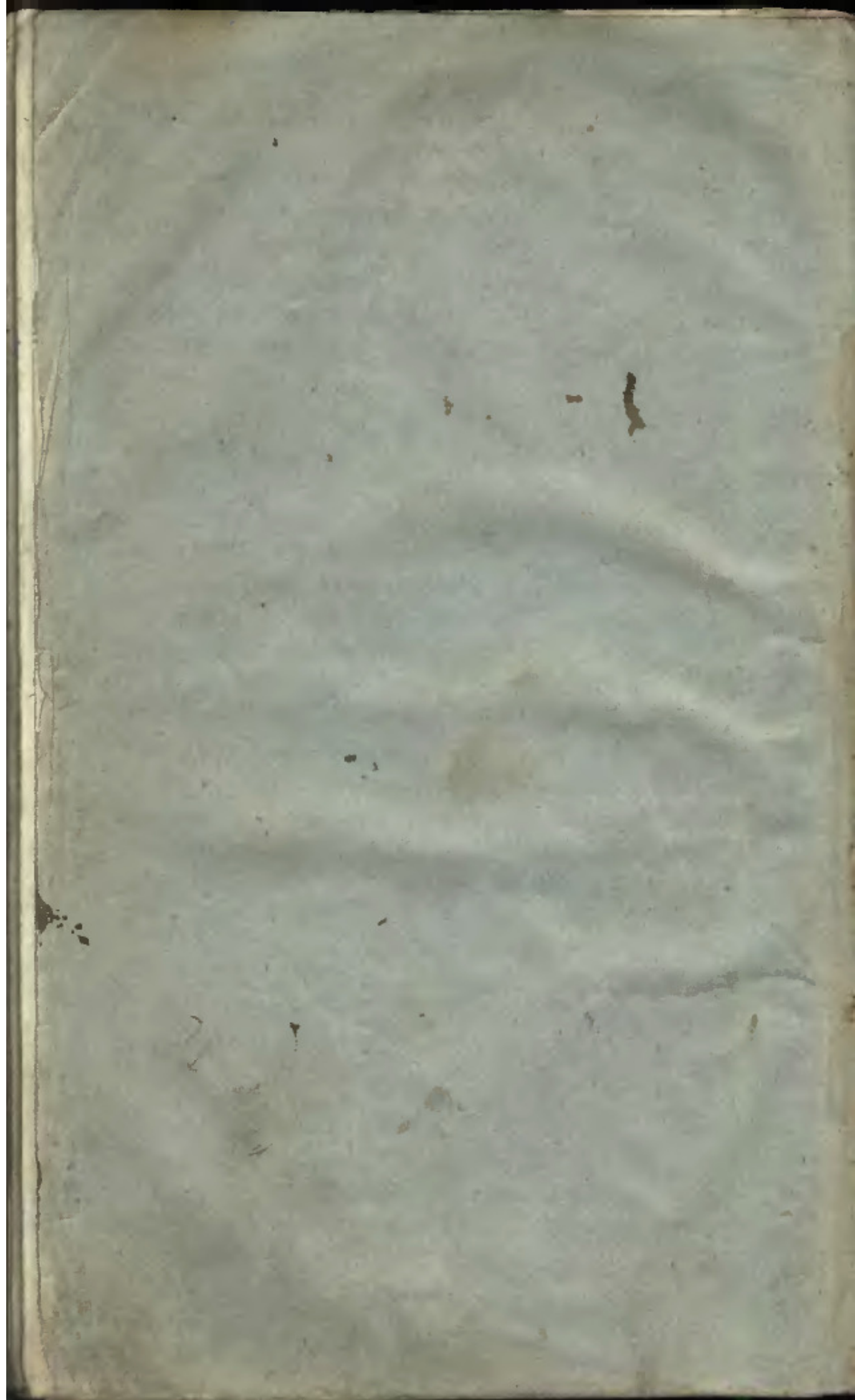
3. Gdy spółgłoski nierozdzielne w środku słowa się znajdują	10
4. Gdy samogłoska z drugą samogłoską albo z dwugłoską się schodzi	11
5. Gdy słowo jest składane	—
6. Gdy słowo ma przechodzące zgłoski	—
Cześci ciała	—
Cześci domu	12
Sprzęty domowe	13
Odzienie	14
Pieć zmysłów	15
Zachowanie się w szkole	16
Wiadomość o miesiącach i dniach, o mo- necie, mierze i wadze	17
Zatrudnienie człowieka	19
Abecadło odmienne	35
Gry dzieciinne	—
Abecadło znowu odmienne	48
Nauki dobrych obyczajów	—
Reguły do dobrego rozeznania głosek, i i i i i do dobrego zgłoszkowania i czytania	59

—
—
8
0
—

Słowa dla reguł zgłoszkowania:

1. Gdy jedna spółgłoska miękka dwiema
samogłoskami się schodzi
2. Gdy dwie albo więcej spółgłosek
dzielnych miękka dwiema samogłoska-
mi się schodzi

1750

Stanislaus
ciesth Sacnoien

mm

